

ВІДГУК

офіційного опонента доктора історичних наук, професора
Литвина Миколи Романовича на дисертацію
Ільницького Ігоря Васильовича «Тимчасове військове генерал-
губернаторство Галичини (вересень 1914 р. – березень 1916 р.):
особливості формування і функціонування управлінського апарату»
на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Кандидатська дисертація Ільницького Ігоря Васильовича є черговим новаторським дослідженням з історії Першої світової війни представника Київської історичної школи, сформованої членом-кореспондентом НАН України Олександром Реєнтом. Це середовище особливу увагу звертає на проблематику соціальної та етнокультурної історії України та окремих її регіонів й опонована міждисциплінарна робота не є винятком.

Тривалий час, принаймні у радянський, вважалося, що новітню добу історії держави відкривала Жовтнева революція 1917 р. Є думки, що вона почалася з політизації національно-визвольного руху, створення перших українських партій наприкінці ХІХ– на початку ХХ ст. Немало дослідників вважають, що новітню добу започаткувала Перша світова війна, яка спричинила крах найбільших європейських імперій, кардинально перекроїла кордони Сходу Європи і дала життя низці новостворених чи відроджених національних держав. Зрештою, полум'я Другої світової війни були роздуто іскрами ще попередньої світової бойні. Як бачимо, важливі уроки Великої війни 1914–1918 рр., в якій Росія, за словами царя Миколи ІІ, мала досягти своїх природних рубежів – Карпат, необхідно врахувати і нині, на початку ХХІ ст.

Як це не дивно, але нинішня російська експансія за характером і засобами нагадує російську агресію 1915 р. на західні землі України. Напередодні цього вторгнення у Петербурзі та інших російських містах

видано низку пропагандистських праць про історичне минуле та культуру Галичини, налагоджено тісний взаємозв'язок з місцевими москвофілами, насамперед активістами Товариства імені М. Качковського, яке щедро фінансували урядові та громадську структури царської Росії. “Визвольні візити” царя Миколи II до Львова, Самбора і Перемишля навесні 1915 р. широко висвітлювали кілька російських кіностудій. Пропагувалися й харитативні акції нової влади – відкриття кухонь для знедолених і сирітських притулків, військових цвинтарів. Отож, як не дивно, узагальнення уроків тогочасної російської політики може стати в нагоді не лише історикам, політологам, але й сучасним управлінцям, політикам, представникам спецслужб.

Опонована праця має логічний план, наукову мову викладу, добре джерельне підґрунтя – документи київських, львівських, івано-франківських, тернопільських, чернівецьких архівів. Автор критично проаналізував основний вітчизняний та зарубіжний історіографічний доробок, насамперед праці російських авторів кількох поколінь.

Відзначимо і те, що у дисертаційній роботі добре узагальнено не лише адміністративно-політичний, але й військовий, соціально-економічний і етноконфесійний вектори діяльності російських окупаційних органів у Галичині. При цьому автор вдало акцентує увагу на ідеологічних кампаніях, які супроводжували основні акції царської адміністрації в окупованому краї. Чималу увагу приділено аналізу тогочасної нормативно-правової бази, яка регламентувала процес інкорпорації Карпатського краю, створення і діяльність військових округів, військових генерал-губернаторів. Справедливо відзначено, що вона не була взаємоузгодженою по всій вертикалі влади, зокрема між Радою міністрів Росії і армійською Ставкою. У зв'язку з цим оригінальною є думка автора про те, що генерал-губернатор мав не подвійне, а безпосереднє підпорядкування Верховного головнокомандувача Миколи Миколайовича і виконував насамперед виконавчі повноваження. При цьому достатньо об'єктивно реконструйовано систему функціонування цивільної

адміністрації російського окупаційного режиму, до якої крім чотирьох губернаторів входили повітові адміністрації, градоначальники та начальники повітів, які неухильно мали виконувати розпорядження тимчасового військового генерал-губернатора (йдеться про організацію місцевого управління, інформаційну діяльність, збір податків, виконання повинностей щодо армії та ін.). Утім, як стверджує дисертант, органи влади, насамперед Г. Бобринський, виконували не лише чисто управлінські обов'язки, але й політичні функції: вводили жорстку цензуру і забороняли україномовну літературу, насаджували російськомовну освіту, проводили агресивну етноконфесійну політику. Означено й ті старі та новостворені громадські структури, через які прямо чи опосередковано проводилася імперська політика, – Карпато-російський визвольний комітет, Російська народна рада та інші, які сприяли “визвольній” місії російської армії.

Наведено також оригінальний документальний матеріал про особливості російської політики щодо галицьких поляків. Водночас показано численні репресивні акції проти українського політикуму, діячів Греко-католицької церкви.

Науково виваженим та документально підтвердженим є висновок здобувача про те, що недосконалість структури Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини, відсутність його чітких повноважень та належного фінансування окремих підрозділів, неефективна кадрова політика, відсутність єдиного центру вироблення стратегій управлінських рішень, змагання між Ставкою та урядом за підпорядкування Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини Г. Бобринського, постійне втручання військових у діяльність різних цивільних служб, пріоритет дрібних військових справ над важливими цивільними об'єктивно зумовили провал російської окупаційної політики в Галичині в роки Першої світової війни.

Зрозуміло, що вказана праця не позбавлена окремих недоліків. Вважаємо, що дисертанту необхідно було більше залучити до

історіографічного аналізу нові публікації, які видано в Росії до 100-річчя початку Великої війни (серед них є й дві російськомовні статті автора цього відгуку). Джерельну базу праці, на нашу думку, бажано було згрупувати за видами, а не способами зберігання чи публікацій. Не завадило би залучити до дисертаційного аналізу візуальні пам'ятки історико-меморіального характеру – численні військові цвинтарі та меморіали російської та австро-угорської армій, пам'ятники доби Першої світової війни (жертвам Талергофу та ін.), а також малопопулярні твори художньої літератури (І. Франка, О. Маковея та ін.). Автор не завжди правильно вживає терміни “військовий” та “воєнний” (с. 56, 64 та ін.). Вважаємо недоцільним вживання терміну “Західна Україна” до розглядуваної воєнної доби. Цей термін дослідники здебільшого використовують для означення міжвоєнного періоду ХХ ст.

Вказані зауваження, переважно дискусійного та рекомендаційного характеру, не ставлять під сумнів наукову вартість опонованої дисертації І. В. Ільницького.

Основні положення дисертації сповна відображені у публікаціях автора у наукових фахових виданнях та апробовані на всеукраїнських та регіональних наукових конференціях.

Отже, робота має виразно новаторський характер і є завершеним дослідженням, в якому отримано нові обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову проблему з новітньої історії України. На нашу думку, автор дисертації сповна і на високому методологічному рівні реалізував поставлені в кваліфікаційній роботі завдання. Таким чином, дисертація Ільницького Ігоря Васильовича «Тимчасове військове генерал-губернаторство Галичини (вересень 1914 р. – березень 1916 р.): особливості формування і функціонування управлінського апарату», подана на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України за своїми основними характеристиками цілком відповідає існуючим вимогам ДАК МОН України, які ставляться до кандидатських дисертацій. Зміст автореферату й основних

положень дисертації ідентичні між собою. З огляду на вищесказане, автор дисертації Ільницький Ігор Васильович заслуговує присвоєння йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент
директор Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України,
доктор історичних наук, професор
М.Р.Литвин

9 жовтня 2015 р.

